

Оксана ЛЕНЕВИЧ^{1,2}, Василь БАНДЕРИЧ¹, Алла АНИЩЕНКО^{3,4}

¹НПП «Сколівські Бескиди», ²Інституту екології Карпат НАН України;
oksanalenevych@gmail.com

³Харківська державна академія культури, ⁴Національний лісотехнічний
університет України

РЕКРЕАЦІЙНА СКОЛІВЩИНА: МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ

Карпатський регіон, в межах Львівської області, має значний туристично-рекреаційний потенціал, що засвідчує добре розвинена транспортна мережа, наявність туристичної інфраструктури, а у минулому (до I світової війни) низка санаторіїв для лікування і відпочинку (Рекреаційна Сколівщина, 2005; Тарас, 2020, Станіслав Славомір, 2022). На теренах Сколівщини, Сколе з давнини був центром туризму та рекреації. Цьому сприяли природні умови регіону, розташування міста у тихій, безвітряній улоговині (Тимчишин, 1975), що оточена з усіх боків горами, повноводними ріками головною з яких є ріка Опір з широкими берегами в місті Сколе, залісненістю території переважно ялицево-смереково-буковими лісами, які в осінній період набували вражаючої краси. Прокладення залізничної колії зі Львова у 1887 стало поштовхом у розвитку рекреаційного потенціалу регіону (Станіслав Славомір, 2022). Активно розбудовується туристична інфраструктура у 30-х роках ХХ ст., зокрема у м. Сколе починає діяти готель «Хенненфельд» (Hennenfeld), із рестораном, кондитерською тощо. У готелі було розміщене туристичне бюро «Р.Т.Т.» (Польське Татранське Товариство). Рекреанти могли також скористатися послугами інших пансіонатів більш дешевших, що також відповідали вимогам гігієни і чистоти. Харчування містян та відпочивальників забезпечували декілька ресторанів, зокрема готель «Хеннефельд» (Hennefeld) (Тарас, 2020). Значної популярності набув і замський відпочинок, якому позитивно сприяли вузькоколійки, які побудували брати Грьоделі з метою транспортування деревини з гір до тартаків (Тарас, 2020). Окрім цього в літературі є згадки про функціонування таборів у селах Тухля, Гребенів, Гута Коростівська, Дубині, Верхнє Синьовидне, Корчин, Крушельниця тощо. Зокрема, своїми лікувальними залізо-йодовими і бромо-соляними джерелами на хребті Зелем'янка славився Гребенів (від 7 км від Сколе). Тут, у 1906 році, було

відкрито братами Шматерами санаторій «Шматерівка», в якому могло оздоровитись близько 200 осіб на рік (Тарас, 2020). Загалом, щільність туристичних закладів на Сколівщині становила 0,5-1 на 1 км² (Рекреаційна Сколівщина, 2005). Також у 30-х рр. набув поширення кемпінговий туризм, з ночівлею. Літні сезон розпочинався в червні і тривав до кінця вересня, у цей час місто відвідувало близько 1500 відпочивальників. Запроваджений касовий туристичний збір коштів за перебування в Сколе довше ніж три дні (5 zł. з особи, по 3 zł. з групи осіб, діти віком від 4 до 10 років платили 50 % від вартості ціни, діти до 4-х років могли перебувати безкоштовно, державні чиновники, урядовці та священники отримували знижку 25 %, а лікарі та вільні журналісти перебували безоплатно) дозволив не тільки вести облік відвідувачів, але й підтримувати та облаштовувати туристичну інфраструктуру.

В зимовий період відпочиваючі в Сколе мали можливість кататися на лижах. Із облаштуванням хокейного поля, ковзанки, а у 1933 році й гірськолижного трампліну (Тарас, 2020) Сколе, стає другим після Славська, центром зимової рекреації на Сколівщині. В часи першої та другої світової війни фіксується занепад рекреаційної діяльності на Сколівщині.

Орієнтовно з 1960-х рр. починає відроджуватись рекреаційна діяльність на Сколівщині (Концептуальні засади, 2007). Зокрема, в м. Сколе відкрито туристичні та спортивні бази «Гуцулка», «Карпати», Славське – «Політехнік», «Динамо», «Полонина» та ін., Організовано десятки таборів літнього відпочинку для дітей (Недашковська, 1983). За різними підрахунками на розвиток туризму в Радянських Карпатах щорічно вкладалось до 1 млн. рубл. (Недашковська, 1983). Результатом такого вкладення було збільшення кількості ліжко-місць і за досить короткий термін в Українських Карпах Львівської області було відкрито 12 баз і таборів в тому числі дитячих (на 1430 місць), дорослих (1040 місць), кемпінги (360 місць), два туристичні готелі, 3 бюро подорожей і екскурсії, орендуємих приміщень на 1873 місць тощо. (Недашковська, 1983). Згодом, рекреація та туризм посідають вагомe місце в секторі економіки Радянського Союзу. З

розпадом Радянського Союзу рекреаційна діяльність на Сколівщині знову занепадає, а примітивна та не належним чином «доглянута» туристична інфраструктура втрачає свою привабливість. Слід, відзначити та вказати на деградацію природного довкілля, а особливо цінних об'єктів ПЗФ, як наслідок надмірного та не контрольованого відвідування рекреантами.

Після становлення незалежної України, в Карпатському регіоні створено та запроектовану цілу мережу національних природних парків з добре вираженим зональним характером природних ландшафтів, яка служить передумовою переходу до регульованого науково-обґрунтованого використання природних комплексів. Основними з основних завдань національних природних парків є: створення умов для організованого туризму та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних комплексів та об'єктів та проведення науково-дослідних робіт з вивчення природних комплексів та їх зміни в умовах рекреаційного використання, розробка наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів.

За 25 років діяльності національного природного парку «Сколівські Бескиди» (надалі Парк) було облаштовано 10 рекреаційних ділянок, прокладено та ознаковано 19 туристичних шляхів та 2 екологічні стежки сумарною протяжністю 146 км, туристичний притулок та туристичний прихисток, яких знаходиться під г. Парашка на висоті більше 1000 м н.р.м. слід відзначити, що Моніторингові дослідження показали, що кількість відвідувачів із кожним роком зростає. Так, для прикладу, кількість відвідувачів у Парку в 2023 році становила 200 тис осіб, що у є 2,7 рази більшими ніж у 2020 році та у 3,4 рази – ніж в 2016 роках. Сума наданих платних послуг в порівнянні з 2016 роком також збільшилась у кілька разів (<https://skolebeskydy-park.in.ua>). Проведений моніторинг деградації природного оточення за методикою Р.Прендкі з власними доповненнями, де було обстежено та досліджено більше 50 км туристичних шляхів виявив, що більшість з них відповідає II та III категорії деградації природного оточення, що класифікується, як «шлях не змінений» та «шлях під загрозою»

відповідно. Кілька відтинків на шляху (500 «Долиною річки Кам'янка», 13» Сколе-Парашка», 13 «На гору Лопата» тощо) відповідають IV категорії «шлях змінений», стежки чи туристичні шляхи, що відповідали б V категорії («шлях значно змінений») не було виявлено. Аналіз низки літературних джерел за даною тематикою та власних результатів польових і лабораторних досліджень (Леневич, 2017; 2020; 2023) виявив, що в гірському регіоні природні умови (крутизна схилу, інтенсивність випадання зливових дощів) накладаються на рекреаційне навантаження, що позначається на стійкості ґрунтового покриву до антропогенного впливу. Найбільшого руйнування туристичний шлях зазнає внаслідок локалізації ерозійних процесів на крутих схилах чи ввігнутих ділянках. Загалом, активізація ерозійних процесів в значній мірі залежить від морфометричних характеристик рельєфу, геологічних і топокліматичних чинників, характеру рослинного покриву тощо (Брусак, Теслович, Кричевська, 2023).

Варто відзначити, що переданий Парку Палацово-парковий ансамбль (палац пам'ятка архітектури місцевого значення та парк пам'ятка садово-паркового мистецтва) в оренду на 49 років (Рішення Сколівської міської ради від 21.07.2020 р.) в майбутньому планується використовувати як візит-центр (центр туризму Сколівщини). З історії відомо, що Палац та у Сколе були закладені бароном Еугеніушем Кінські в середині XIX століття після того, як він придбав Сколівські землі у графа Потоцького. В кінці XIX століття палац перебудували в стилі необароко родина братів баронів Гредлів, які були найбільшими власниками лісів на Сколівщині з кінця XIX до середини XX століття. З приходом радянської влади палац з роками втратив свою цінність і тривалий час використовувався не за основним призначенням. На теперішній час у Палаці пам'ятки архітектури місцевого значення проводяться реставраційні роботи, а парк, як пам'ятка садово-паркового мистецтва знаходиться під охоронним зобов'язанням.

З огляду на вище викладений матеріал можемо стверджувати, що НПП «Сколівські Бескиди» має значний туристично-рекреаційний потенціал, а в плані рекреації Парк займає досить «вигідне» положення з огляду на те, що поблизу його масивів локалізовані території зі сформованою

функціональною та територіальною структурою гірськолижних і туристичних центрів Славська і Сколе та бальнеологічних курортів Трускавець і Східниця. Навколо цих центрів і курортів сформувалися рекреаційні зони (рекреаційні вузли), тому створення Парку сприяло збільшенню їхньої площі, а відтак й зростанню кількості послуг для відпочиваючих.

